॥ अथ रामोपाख्यानपर्व्व १४ ॥

॥ जनमेजय उवाच ॥ एवं हृतायां कृष्णायां प्राप्य क्लेशमनुत्तमं । अत ऊर्द्ध्वं नरव्याघ्राः किमकुर्व्वत पाण्डवाः ।

॥ वैशम्पायन उवाच ॥ एवं कृष्णां मोचयित्वा विनिर्ज्जित्य जयद्रथं । आसाद्यके मुनिगणैर्धर्म्मराजो युधिष्ठिरः । १५८९

तेषां मध्ये महर्षीणां शृण्वतामनुशोचतां । मार्कण्डेयमिदं वाक्यमब्रवीत् पाण्डुनन्दनः ।

॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ भगवन् देवर्षीणां त्वं ख्यातो भूतभविष्यवित् । संशयं परिपृच्छामि छिन्धि मे हृदि संस्थितं ।

द्रुपदस्य सुता ह्येषा वेदिमध्यात् समुत्थिता । अयोनिजा महाभागा स्नुषा पाण्डोर्म्महात्मनः ।

मन्ये कालश्च भगवान् दैवञ्च विधिनिर्म्मितं । भवितव्यञ्च भूतानां यस्य नास्ति व्यतिक्रमः ।

इमां हि पत्नीमस्माकं धर्म्मज्ञां धर्म्मचारिणीं । संस्पृशेदीदृशोभावः शुचिंस्तैन्यमिवानृतं । १५८९

न हि पापं कृतं किञ्चित् कर्म्म वा निन्दितं क्वचित् । द्रौपद्या ब्राह्मणेष्वेव धर्म्मः सुचरितो महान् ।

तां जहार बलाद्राजा मूढबुद्धिर्जयद्रथः । तस्याः संहरणात् पापः शिरसः केशपातनं ।

पराजयञ्च संग्रामे ससहायः समाप्तवान् । प्रत्याहृता तथाऽस्माभिर्हत्वा तत् सैन्धवं बलं ।

तद्दारहरणं प्राप्तमस्माभिरविचर्कितं । दुःखञ्चायं वने वासो मृगयायाञ्च जीविका ।

हिंसा च मृगजातीनां वनौकोभिर्व्वनौकसां । ज्ञातिभिर्व्विप्रवासश्च मिथ्याव्यवसितैरियं । १५९०

अस्ति नूनं मया कश्चिदल्पभाग्यतरो नरः । भवता दृष्टपूर्व्वोवा श्रुतपूर्व्वोऽपि वा भवेत् ।

इति श्रीमहाभारते आरण्यपर्व्वणि रामोपख्यानपर्व्वणि युधिष्ठिरप्रश्ने द्विसप्तत्यधिकद्विशततोऽध्यायः ॥ २७२ ॥

॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ प्राप्तमप्रतिमं दुःखं रामेण भरतर्षभ । रक्षसा जानकी तस्य हृता भार्य्या बलीयसा ।

आश्रमाद्राक्षसेन्द्रेण रावणेन दुरात्मना । मायामास्थाय तरसा हत्वा गृध्रं जटायुषं ।

प्रत्याजहार तां रामः सुग्रीवबलमाश्रितः । बद्ध्वा सेतुं समुद्रस्य दग्ध्वा लङ्कां शितैः शरैः ।

॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ कस्मिन्नामः कुले जातः किंवीर्य्यः किम्पराक्रमः । रावणः कस्य पुत्रो वा किं वैरं कस्य तेन ह । १५९५

एतन्मे भगवन् सर्व्वं सम्यगाख्यातुमर्हसि । श्रोतुमिच्छामि चरितं रामस्याक्लिष्टकर्म्मणः ।

॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ अजो नामाभवद्राजा महानिक्ष्वाकुवंशजः । तस्य पुत्रो दशरथः शश्वत्स्वाध्यायवान् शुचिः ।

अभवंस्तस्य चत्वारः पुत्रा धर्म्मार्थकोविदाः । रामलक्ष्मणशत्रुघ्ना भरतश्च महाबलः ।

रामस्य माता कौशल्या कैकेयी भरतस्य तु । सुतौ लक्ष्मणशत्रुघ्नौ सुमित्रायाः परन्तपौ ।

विदेहराजो जनकः सीता तस्यात्मजा विभो । याञ्चकार स्वयं त्वष्टा रामस्य महिषीं प्रियां । १५९०

एतद्रामस्य ते जन्म सीतायाश्च प्रकीर्त्तितं । रावणस्यापि ते जन्म व्याख्यास्यामि जनेश्वर ।

पितामहो रावणस्य साक्षाद्देवः प्रजापतिः । स्वयम्भुः सर्व्वलोकानां प्रभुः स्रष्टा महातपाः ।

पुलस्त्यो नाम तस्यासीन्मानसो दयितः सुतः । तस्य वैश्रवणो नाम गविपुत्रोऽभवत् प्रभुः ।

पितरं स समुत्सृज्य पितामहमुपस्थितः । तस्य कोपात् पिता राजन् ससर्जात्मानमात्मना ।

स जज्ञे विश्रवा नाम तस्यात्मार्द्धेन वै द्विजः । प्रतीकाराय सक्रोधस्ततो वैश्रवणस्य वै । १५९५